

REFORMELE LUI ALEXANDRU IOAN CUZA PRIVIND SISTEMUL NAȚIONAL DE APĂRARE

ALEXANDRU IOAN CUZA'S REFORMS CONCERNING THE NATIONAL DEFENSE SYSTEM

General de brigadă (ret.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA* (Academy of
Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)
Dr. Răzvan Nicolae MANOLIU**

**„Unirea e singura stare politică ce putea să asigure viitorul nostru și să ne
permită a da țării organizarea ce o aștepta de atât de mult timp.”**

Alexandru Ioan Cuza

Rezumat: În acest articol ne-am propus să scoatem în evidență imensa contribuție a domnitorului Alexandru Ioan Cuza la modernizarea sistemului național de apărare al tânărului stat Român rezultat după Unirea din ianuarie 1859. Domnitorul a unificat Armatele Moldovei și Țării Românești iar apoi a întreprins un set de măsuri ce au dus la sporirea cantitativă și calitativă a Armatei și a celorlalte componente ale sistemului de apărare. S-au adoptat numeroase acte normative de inspirație europeană, s-au făcut schimburi de experiență pe linia instruirii, dotării și s-au pus bazele unui învățământ militar modern. În 1866 România dispunea de o Armată modernă, bine instruită, dotată și echipată.

Cuvinte cheie: Alexandru Ioan Cuza, domnitor, România, sistemul național de apărare, interes național, Armată, instruire, înzestrare, reglementări juridice, învățământ militar.

Abstract: In this article we aimed to highlight the immense contribution of ruler Alexandru Ioan Cuza to the modernization of the national defense system of the young Romanian state resulting from the Union of January 1859. The ruler unified the Armies of Moldova and Wallachia and then undertook a set of measures that led to the quantitative and qualitative increase of the Army and the other components of the defense system. Numerous normative acts of European inspiration were adopted, exchanges of experience were made in the line of training, equipment and the foundations of a modern military education were laid. In 1866, Romania had a modern, well trained and equipped Army.

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, ruler, Romania, national defense system, national interest, Army, training, endowment, legal regulations, military education.

Alexandru Ioan Cuza, născut la 20 martie 1820 în orașul Bârlad (singura localitate din România în care s-au născut doi șefi de stat), și decedat la 15 mai 1873, în Heidelberg, Germania, a fost primul domnitor al Principatelor Unite și al statului național România. Prin alegerea sa ca domn

* membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, email: vbuta49@yahoo.com.

** Doctor în domeniul informații și securitate națională, Unicredit Bank România, email: razvanmanoliu@gmail.com.

al Moldovei, la 5 ianuarie 1859, și al Țării Românești, la 24 ianuarie 1859, a fost înfăptuită Unirea celor două principate. A fost domnitor al Moldovei până în 1862 și domnitor al Țării Românești până în 1862, domn al Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești după 1862 și al României până la 23 februarie 1866. Este înmormântat la Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi din Iași.

Domnia lui Cuza a reprezentat un amplu proces de modernizare a statului prin transpunerea principiilor și dezideratelor revoluției din 1848, finalizând procesul de tranziție la un regim politic modern. Fiecare demers politic și/sau militar a fost bine analizat, scopul fiind unul singur, promovarea intereselor naționale și lărgirea autonomiei țării.

Privind locul și rolul Armatei în cadrul Statului Român, a avut loc în acea perioadă un schimb de idei, înfruntări de opinii, referitor la structura și fizionomia acesteia. Menționând că „toată garanția independenței noastre naționale, păstrarea și respectarea dreptului și teritoriului nostru stau de azi înainte în puterea și în mâna noastră”, publicația *Curierul Principatelor Unite* arăta necesitatea de a se efectua o „reorganizare a puterii militare pe bazele unui sistem nou”.

Au fost și alte publicații ale vremii care arătau că misiunea Armatei Române trebuie să fie apărarea patriei, că „n-avem a declara război, nici a ataca pe nimeni; e vorba de apărarea a tot ce omul are mai sacru – naționalitatea,¹”.

Alexandru Ioan Cuza a fost inițiatorul reformelor și al acțiunilor care aveau să conducă la realizarea unor profunde schimbări în domeniul apărării țării, la crearea și consolidarea armatei naționale unitare. El a acordat o deosebită atenție organismului militar care se impunea de necesitățile de apărare a tânărului stat român modern. Organismul militar trebuia reorganizat, întărit, echipat, pregătit, încât să facă față oricărei situații, cu atât mai mult cu cât Imperiul Otoman și Austria, nerecunoscând Unirea, doreau intervenția militară la nordul Dunării.

S-a început cu unificarea armatei Moldovei și a Munteniei prin constituirea, în aprilie 1859, a taberei militare de la Florești (lângă Ploiești), la început sub comanda generalului Constantin Milicescu, ulterior, sub comanda lui Cuza. Dispusă la jumătatea distanței dintre granițele cu Turcia și Austria, această tabără a avut menirea de a preveni o invazie și de a exercita totodată presiuni asupra Austriei angrenată în războiul franco-sârbo-austriac. Jumătate de an, aproape 12.000 de soldați munteni și moldoveni s-au instruit împreună sub directa supraveghere a domnitorului. Simultan cu uniformizarea și perfecționarea procesului de instrucție în tabără s-a dezvoltat sentimentul apartenenței la o singură țară, la un singur neam. În plus, tabăra a marcat nașterea sentimentului de demnitate și valoare a armatei române gata de orice sacrificiu pentru țară.

¹ *Anunțatorul român*, februarie 1859.

Ulterior, în 1861 s-au organizat noi tabere militare la Malmaison, Floreasca și Colentina în București, iar în 1863 la Cotroceni unde a fost construit un mare și modern poligon de tragere.

Pentru a avea o conducere unică, la 12 noiembrie 1859 s-a înființat Statul Major General în fruntea căruia a fost numit generalul Ion Emanoil Florescu. Acesta a fost restructurat în 1863 pe patru secții: lucrările corespondenței oastei, lucrările topografice, lucrările de geniu și de artilerie și lucrările publice care reveneau Armatei.

Prin contopirea, în 1862, a ministerelor de război de la Iași și București s-a înființat Ministerul de Război al Principatelor Unite, la comanda căruia a fost numit generalul Ion Emanoil Florescu. Comandantul suprem al Forțelor Armatei continua să fie Cuza, ministrul de război fiind doar „intermediarul domnitorului pentru comenduirea și administrarea armatei”,².

Măsurile adoptate de Alexandru Ioan Cuza și de apropiații săi – Mihail Kogălniceanu, generalii Savel Manu și Ion Emanoil Florescu – referitoare la unificarea și perfecționarea sistemului militar și fundamentarea principiilor doctrinare de bază au îmbinat tradiția națională cu experiența acumulată în alte țări, în special în Franța.

Prin măsurile întreprinse, s-a urmărit creșterea numerică și calitativă a trupelor, diversificarea armelor, asigurarea unui învățământ militar performant (cu aproximativ trei decenii înainte de înființarea Școlii de Război), inițierea unei industrii proprii de armament pentru dotarea armatei, asigurarea cadrului legislativ care să confere respect, disciplină, ordine, forță, noilor structuri militare.

Inițial, s-a hotărât introducerea uniformei și a echipamentului unic, iar la 1 septembrie 1862, într-un cadru festiv, unităților le-au fost înmânate drapele tricolore, roșu-galben-albastru cu deviza *Honor et patria*, tricolor instituit ca drapel de stat de puterea revoluționară de la 1848. Cu acest prilej, domnitorul a insistat pe puterea de simbol a steagului care reprezintă România. „Steagul este simbolul devotamentului, credinței, ordinii și al disciplinei ce reprezintă oastea. Steagul e totdeodată trecutul, prezentul și viitorul țării, întreaga istorie a României”³.

În 1863 au fost înființate trei comandamente teritoriale: la București, pentru trupele staționate în Muntenia până la Olt, la Iași, pentru unitățile dislocate în Moldova, și la Craiova, pentru trupele dispuse la vest de Olt.

Prin *Legea pentru organizarea puterii armate în România*, adoptată în noiembrie/decembrie 1864 (deci acum 160 de ani) se stabilea ca Armata țării să aibă în componență armata permanentă, cu rezerva ei, milițiile, formate din grăniceri și dorobanți, cu rezervele⁴ lor și gloatele⁵ care puteau fi mobilizate în situații excepționale.

² *Monitorul oastei*, an V, nr. 27, 19 decembrie 1864, p. 457.

³ *Mesagii, proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 90.

⁴ Erau incluși toți cetățenii români cu vârsta între 20 și 26 de ani.

Atât teoretic cât și practic, Armata permanentă, elementul central al sistemului de apărare a României după Unirea din 1859, a cunoscut sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, importante schimbări calitative și cantitative fiind un instrument suplă, modern, eficient al puterii militare defensive a țării.

În cei șapte ani de domnie a lui Cuza, efectivele Armatei au crescut în mod treptat. Dacă în momentul Unirii cele două armate aveau aproximativ 10.000 de soldați și ofițeri cărora li se adăugau 3.000 de ostași din formațiunile teritoriale nepermanente, în 1865 Armata permanentă a ajuns la un efectiv de peste 19.000 de combatanți cărora li se alăturau mai bine de 24.500 din trupele teritoriale. Această creștere s-a datorat noilor modalități de recrutare și înființării de noi unități și subunități de diferite arme⁶. Potrivit legii din 1864 recrutarea se făcea prin conscripție⁷, înrolări de bună voie⁸ și reangajări. Astfel, în 1860, au luat ființă încă două regimente de infanterie cu câte două batalioane, un batalion de vânători, două escadroane de cavalerie ce se adăugau celor două existente și primul regiment de geniu din Armata Română. Cele patru baterii de artilerie au fost întrunite într-un regiment de artilerie luându-se totodată măsuri pentru dotarea flotei „cu navele trebuincioase”.

În 1866, genurile de armă din structura armatei permanente erau: infanteria (compusă din regimente de linie și batalioane de vânători), cavaleria (din regimente de lăncieri și vânători), artileria (dintr-un regiment de artilerie cu șase baterii și un divizion de pontonieri), geniu (dintr-un regiment cu două batalioane), flotila (din companii de marinari și navele respective).

Grănicerii, care făceau parte din formațiunile teritoriale, erau organizați pe pichete și erau dispuși pe aliniamentul Carpaților și a Dunării, iar dorobanții, constituiți în escadroane și batalioane, erau amplasați în toate districtele teritoriale existente. Ei se pregăteau în localitățile lor cel puțin o dată la două săptămâni și se concentrau pentru manevre o dată pe an timp de o lună. Căii dorobanților erau proprietatea lor sau a localităților din care făceau parte.

S-au întreprins măsuri importante și privind organizarea jandarmeriei, a trupelor de administrație, intendenței și serviciului sanitar, în fruntea căruia a fost numit dr. Carol Davila.

În cadrul Ministerului de Război au fost create comitete și consilii pentru studii de avizare precum consiliul tehnic, consiliul permanent al instrucțiunii oastei, comitetul central pentru rezolvarea problemelor

---

⁵ Cuprindeau toți bărbații apți de luptă peste 26 de ani, împărțiți în trei clase de mobilizare în funcție de vârstă.

⁶ *** Istoria militară a poporului român, vol. IV, București, 1987, p. 413 și urm.

⁷ Chemări anuale prin tragere la sorți, sistem aplicat pe întreg teritoriul țării cu excepția zonelor de frontieră care furnizau soldați pentru trupele de grăniceri.

⁸ Voluntariatul dura 4 ani și era forma de satisfacere a serviciului militar de către cetățenii români între 17 și 30 de ani, care trebuiau să îndeplinească câteva condiții. Ce vizau statutul civil și de moralitate, precum și pregătirea fizică și intelectuală.

financiare, consilii de administrație în întreaga oștire etc. care au condus la rezolvarea eficientă a numeroaselor probleme.

Pentru atingerea unui nivel de pregătire de nivel european a fost asigurat cadrul legislativ necesar prin elaborarea de regulamente și adoptarea de legi cu caracter militar. În 1860 s-a adoptat *Legea privitoare la instrucția armatei Principatelor Unite* împreună cu *Regulamentul serviciului interior* și cel al *Comendurii de garnizoană*, *Legea ierarhiei militare* în 1862, *Legea privind înaintarea în grad* în 1862, *Legea asupra poziției ofițerilor* în 1864, *Regulamentul serviciului soldei* în 1863, *Regulamentul pensiilor* iar, în 1865 s-au adoptat diferite alte regulamente care vizau fiecare tip de armă etc.

S-a apreciat foarte corect că numai prin școală „se poate dezvolta și întări instituțiunea militară”⁹ și ca urmare învățământului militar i s-a acordat o atenție constantă în timpul lui Cuza. Au fost reactivate școlile de alfabetizare dat fiind numărul ridicat de recruți neștiutori de carte. *Școala militară din București* creată prin unirea Școlii militare din Iași cu, cea din București, a fost organizată pe două secții una : pentru pregătirea ofițerilor de artilerie și geniu, cealaltă pentru pregătirea ofițerilor de infanterie și cavalerie. A luat ființă *Școala copiilor de trupă* pentru copiii în vârstă de 12 ani, fii ai ofițerilor, subofițerilor sau soldaților în activitate. A fost creată și subordonată armatei *Școala de arte și meserii*. Pentru o bună pregătire fizică a cadrelor militare, la Iași au fost puse bazele *Școlii normale militare de scrimă, gimnastică și tragere la țintă*. În vederea pregătirii instructorilor pentru toate genurile de armă, în București a fost creat un detașament model. Și învățământul militar sanitar a cunoscut o evoluție ascendentă. Se observă că pe timpul domniei lui Cuza s-au pus bazele unui învățământ militar performant care a asigurat armatei române cadrele militare necesare.

Și pentru înzestrarea armatei cu armament și echipament s-au întreprins măsuri deosebite care au dus la dezvoltarea industriei naționale de apărare¹⁰, și la dezvoltarea relațiilor cu parteneri externi. În 1861, în clădirile fostei mănăstiri Mihai Vodă din București și-au început activitatea primele ateliere militare menite să repare și să confecționeze echipament și harnașament pentru armată.

În anul 1861, a fost înființată Direcția Stabilimentelor de Infanterie cu trei secții: Pirotehnia și Arsenalul din București și Fabrica de pulbere de la Târgșor, lângă Ploiești. În 1863 a fost creat Arsenalul Armatei din Dealul Spirii, o manufactură de arme. La Târgoviște a fost înființată o turnătorie de tunuri, ulterior fiind transformată în depozit. La Brăila, pentru efectuarea lucrărilor de întreținere și reparații a navelor s-a creat Arsenalul flotei.

Ca urmare a relațiilor bune ale domnitorului român cu Napoleon al III-lea, cea mai mare parte a armamentului modern cu care a fost dotată Armata în această perioadă s-a achiziționat din Franța. Privind rezultatele obținute în înzestrarea armatei cu armament nou, adus în special

⁹ *** Istoria militară a poporului român, vol. IV, București, 1987, p. 438.

¹⁰ De accesorii, muniții, reparare a mijloacelor de luptă, etc

din Franța, stă ca argument scrisoarea adresată lui Napoleon al III-lea, în care domnitorul Cuza menționa:

„La alegerea mea... Principatele Unite nu posedau decât 4.000 sau 5.000 de puști rusești din timpul împărătesei Ecaterina și vreo 10 tunuri fără valoare, de proveniență rusa, turcă și austriacă. Pulbere, proiectile, capse nu ne veneau decât din Austria; nu puteam trage un singur foc de pușcă fără îngăduința ei. Posed astăzi 70.000 de puști ghintuite, cumpărate în Franța; cele 25.000 de puști neghintuite pe care le datoresc generozității Majestății Voastre Imperiale au fost distribuite comunelor unde am instituit un serviciu de gardă... Artileria mea numără 72 de tunuri ghintuite, construite în Franța, după modele franceze.”

De asemenea, o misiune militară franceză a venit în țară la solicitarea lui Cuza. Aceasta a contribuit la îmbunătățirea organizării armatei române, la însușirea mânăirii de către militari a noului armament intrat în dotarea unităților de diferite arme. În același timp, Cuza a trimis mai mulți ofițeri la aplicații și la studii în Italia, Anglia, Prusia și, mai ales, în Franța, iar la manevrele armatei române participau ofițeri din armate europene.

În februarie 1860 a apărut primul număr al ziarului Monitorul oastei, săptămânal care se adresa „tuturor gradelor ostășești”. În 1864 apar *România militară și Anuarul militar al oastei române*, iar în 1865 a fost publicat un *Almanah militar*.

În cei șapte ani de domnie, Cuza a creat o Armată modernă, un Stat Major General, un Comitet Consultativ (1865), un Consiliu Permanent al Instrucțiunii (1865) și alte organe centrale de conducere bine structurate, 7 regimente de infanterie, 2 de cavalerie, unul de artilerie, 14 baterii, câte un batalion de vânători, de geniu și de pompieri, o flotilă fluvială, alte trupe și servicii, o armată regulată însumând circa 20.000 de ostași, la care se adaugau 25.000 de grăniceri și dorobanți, o Armată bine echipată, înzestrată și instruită, în pofida situației financiare dificile.

De la începutul domniei sale s-a preocupat intens de problemele pompierilor militari. Domnia lui Cuza are o importanță deosebită pentru istoria pompierilor. Pe vremea acestuia, la 24 mai 1860, s-a promulgat Legea pentru recompensarea ostașilor participanți la Bătălia din „Dealul Spirii” prin care a fost acordată câte o medalie de bronz cu inscripția „Pro Virtute Militari” tuturor ostașilor ce au luat parte la acel eveniment.

Trebuie subliniat că primele prevederi legale referitoare la vreun sistem de pensii românesc, în acest caz pensiile militare de serviciu, precum și la ajutoarele de stat acordate militarilor invalizi sau celor morți în campanie, i se datorează tot lui Cuza. Această preocupare a sa față de armată, pornea de la ideea de respect, onoare și demnitate pentru cei capabili a face dovada sacrificiului suprem. Legislația lui Cuza avea la bază un studiu temeinic și fundamentat al unor prevederi din legislația franceză și care există și azi pe continentul european, în majoritatea statelor membre

NATO și UE, nefiind „pensii speciale” conform unor pseudo-politicieni contemporani.

Pentru consolidarea Unirii și afirmarea Statului Român, Cuza a promovat o politică militară externă fermă de apărare a suveranității țării stabilind relații cu puterile susținătoare ale politicii românești, în primul rând cu Franța. Au fost dezvoltate raporturile politico-militare cu țările mici și mijlocii, și s-a acordat sprijin mișcărilor de eliberare națională ale popoarelor vecine. Cuza a manifestat constant interesul și intenția de întregire a Unirii cu celelalte provincii locuite de români, din componența marilor imperii europene.

Reformele lui Cuza care au vizat Armata au avut la bază cunoștințele și deprinderile domnitorului din domeniul militar, deci formarea sa militară. În toamna anului 1837 Cuza intră în Armată cu gradul de cadet; obține o „pășuire de la slujba de front”, urcând apoi treptele ierarhiei militare până la gradul de colonel, iar în timpul domniei Prințului Grigore Alexandru Ghica, Alexandru Ioan Cuza a fost desemnat ministru de război (1858).

Decizia politico-militară majoră privind organizarea armatei naționale s-a bazat pe unele principii valabile și în prezent, dar insuficient aplicate.

În programul reformativ inițiat de Cuza și apropiații săi încă de la începutul anului 1859, apărarea națională și modernizarea sistemului militar românesc au reprezentat o preocupare de prim rang. Pentru că o armată națională, bine înzestrată, echipată și bine instruită reprezenta întotdeauna condiția indispensabilă pentru obținerea deplinei independențe de stat și realizarea unității naționale a tuturor românilor. Inițiatorul principal al reformelor și al măsurilor care au dus la înfăptuirea unor profunde prefaceri în domeniul apărării țării, la crearea și consolidarea armatei naționale unitare a fost însuși domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Deși a avut o contribuție deosebită în Unirea Moldovei cu Țara Românească și a întreprins reforme radicale în toate domeniile (nu putem omite și unele greșeli), în februarie 1866, o largă coaliție a partidelor din acea vreme, cunoscută sub denumirea de „Monstruoasa Coaliție” din cauza orientărilor politice diferite ale membrilor săi, l-au determinat pe Alexandru Ioan Cuza să abdice.

BIBLIOGRAFIE

- Anunțatorul român*, februarie 1859 ;
Monitorul oastei, anul V, nr. 27, decembrie 1864;
Mesagii, proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale ale lui Cuza Vodă,
Vălenii de Munte, 1910;
Istoria militară a poporului român, vol. IV, București, 1987.